

Arhitecturi reflexive și arhitecturi destinate reflexivității: noul sediu al Bibliotecii Naționale a României

Dr. ELENA TÎRZIMAN
Director general
Biblioteca Națională a României

Abstract

Reflective Architectures and Architectures for Reflection: the New Headquarters of the National Library of Romania

Library buildings need to harmoniously express the public space-private space relation and thus to allow library users to consider libraries as private spaces for reading and leisure. This paper aims to present the implications, changes, and prospects of the National Library of Romania as a result of inaugurating its new headquarters. New spaces have direct consequences on the defining and redefining of the main activities, on the development of new activities, on the institutional management and on setting forth the institutional strategies.

Keywords: *The National Library of Romania; new headquarters, perspectives of NLR*

Introducere

Arhitectura unei construcții și a spațiilor sale reprezintă un element determinant al organizării și funcționării tuturor activităților din acea construcție. Prin libertățile și restricțiile pe care le impune, prin posibilitățile de organizare/reorganizare a spațiului pe care le oferă, arhitectura modelează tot ce se întâmplă într-un spațiu. De aceea, fiecare construcție este proiectată și exprimă un concept arhitectural în funcție de menirea pe care urmează a o îndeplini. Pentru a putea să funcționeze ca spații culturale și de informare, bibliotecile trebuie să fie proiectate ca atare și să se evite reconversia altor spații în spații de bibliotecă.

Clădirile de bibliotecă s-au definit dintotdeauna, poate mai mult decât alte arhitecturi, în relația *spațiu privat-spațiu public*. Bibliotecile sunt un loc al

reflecției, un loc în care fiecare utilizator își poate delimita un spațiu personal, un cadru cu o relativă intimitate; în egală măsură, sunt și un loc al comuniunii cu ceilalți. Bibliotecile sunt spații care oferă atât liniște, cât și deschidere prin spațiile și programele care antrenează un număr mare de oameni, un public larg. Clădirile de bibliotecă construite în ultimii ani, atât în lume cât și în țară, contribuie la definirea conceptului de bibliotecă modernă ca spațiu comunitar în care trebuie să se regăsească o comunitate cât mai diversă și cu preocupări cât mai diferite. Așadar, bibliotecile moderne sunt spații structurate coerent, care oferă acces la informație și cunoaștere, dar și spații de socializare și de exprimare culturală.

Noul sediu al Bibliotecii Naționale a României

Începând cu 23 aprilie 2012, de Ziua Națională a Bibliotecarului, Biblioteca Națională a României și-a deschis porțile către public într-un nou sediu cu o arhitectură modernă și impunătoare, merit a adăposti o instituție de cultură reprezentativă. În absența unui sediu propriu și adecvat funcționalităților de bibliotecă, instituția își desfășurase activitățile în diverse spații neadecvate sau chiar improprii, fiind nevoită, de multe ori, să-și mute colecțiile, să organizeze depozite pasive, să își limiteze sau chiar să oprească funcționarea unor activități specifice, cu repercusiuni asupra misiunii sale patrimoniale. Colecțiile bibliotecii au fost răspândite în mai multe depozite diferite din București și din țară, fiecare cu propria logică diferențiată de constituire.

Complexitatea îndeplinirii funcțiilor specifice - de la cea mai cunoscută și mai veche, cea de organizatoare a depozitului legal, agenție bibliografică națională, rezervă națională de publicații, până la cele de centru național de schimb internațional, centru național de patologie și restaurare a publicațiilor, centru național ISBN-ISSN-CIP sau coordonarea proiectului de bibliotecă digitală a României -, precum și dificultatea administrării colecțiilor au fost determinate, vreme de peste 50 de ani, de absența unui sediu adecvat și de caracteristicile de constituire ale fondului de documente (preluarea unor colecții particulare sau instituționale în perioada

comunistă, achiziția curentă și retrospectivă, donații, transfer, schimb internațional, depozit legal).

Noul sediu al Bibliotecii Naționale a României a permis reunirea colecțiilor, organizarea unitară a acestora după principii biblioteconomice moderne, diversificarea activităților culturale și expoziționale - trecerea instituției într-o etapă modernă a existenței sale.

Discuțiile referitoare la un sediu destinat Bibliotecii Naționale a României datează de la sfârșitul anilor '60 (în 1968 a fost redactată prima temă de proiectare pentru acest obiectiv) și au fost reluate după cutremurul din 1977, tema de proiectare fiind actualizată cu studii suplimentare de rezistență și ajustări privind compartimentările ulterioare. Construcția a fost începută în 1986. Evenimentele din decembrie 1989 au dus, însă, la sistarea investiției. Până în 2005, prin bugetul instituției au fost alocate fonduri care au permis amenajarea unor spații de depozitare pentru a reuni colecțiile aflate în diferite spații din București. În 2007, proiectul noului sediu al Bibliotecii Naționale a României a fost asumat de Guvernul României ca proiect de importanță națională și a beneficiat de finanțarea Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare.

Elaborată de S.C. Carpați Proiect în colaborare cu specialiști din Biblioteca Națională a României, tema de (re)proiectare s-a dovedit deosebit de ambițioasă, urmărind realizarea unei clădiri reprezentative din punct de vedere arhitectural, care să contribuie în mare măsură la promovarea instituției și chiar a imaginii României în lume.

S-a avut în vedere realizarea unei clădiri cu destinația Bibliotecă Națională - o clădire reprezentativă care să asigure funcțiunile multiple ale unei asemenea instituții specifice. Spații diverse: spații destinate funcțiunii de Bibliotecă Națională; spații cu funcțiuni preponderent culturale; spații administrative de deservire; spații tehnice, de circulație, anexe utilitare, parcare sunt armonizate arhitectural într-o structură unitară și funcțională. Rezultatul este un amplu centru de cultură, interesant și atrăgător pentru public. Spațiile sunt ample, cu un aspect modern, iar imaginea exterioară a construcției exprimă arhitectura modernă, de secol XXI.

Spațiile destinate funcțiunii de Bibliotecă Națională au fost proiectate astfel încât să permită desfășurarea în bune condiții a activităților specifice, respectându-se normele biblioteconomice, normele patrimoniale și legale, și să ofere acces facil și variat la resursele documentare și informaționale ale bibliotecii. Aceste spații au beneficiat de o atenție deosebită, întrucât multe dintre ele adăpostesc documente de patrimoniu, unele unicate și cu valoare deosebită. În categoria spațiilor biblioteconomice considerăm incluse spațiile de informare, înscriere, direcționare, control al accesului; spațiile pentru săli de referințe, cercetare bibliografică, cataloage tradiționale și cataloage electronice; sălile de lectură specializate pe tipuri de activități; spațiile pentru lecturi speciale, cercetare, studiu individual; depozitele de carte, manuscrise, stampe, fotografii, hărți, planuri, periodice, teze de doctorat, depozit legal etc.; spațiile pentru activități informatice, biblioteca digitală și editare electronică; spațiile pentru documente, evenimente și manifestări audio-vizuale, multimedia; spațiile pentru Centrul național de patologie și restaurare a documentelor; spațiile pentru birouri și alte activități naționale, precum schimb internațional de publicații, rezervă națională de publicații, funcție metodologică și formare profesională; spații pentru editură, tipografie, multiplicare, muzeu al cărții; spațiile aferente pentru circulația utilizatorilor, salariaților și documentelor, separate unele de altele, cu minimum de interferențe atât pe orizontală, cât și pe verticală.

Spațiile cu funcțiuni preponderent culturale permit bibliotecii naționale să prezinte publicului larg documente valoroase din colecțiile sale speciale - documente reprezentative pentru cultura și civilizația românească - și să organizeze diferite activități culturale și științifice. Astfel, în bibliotecă regăsim Aula, cu 380 de locuri; săli de diverse capacități pentru conferințe și manifestări culturale; spații publice multifuncționale pentru diverse întâlniri, evenimente, activități culturale variate; sală multimedia, librărie, anticariat; spații expoziționale diverse; spații pentru alimentație publică, divertisment.

Întreaga compoziție este structurată în jurul unui mare Atrium, care polarizează întregul spațiu din punct de vedere funcțional și estetic.

Atriumul este dotat cu lifturi panoramice și cu scări rulante care duc către sălile de lectură.

Clădirea - una dintre cele mai mari din Capitală - este formată din două corpuri: Aula (22 000 mp) și corpul propriu-zis al bibliotecii (90 000 mp), suprafața totală desfășurată fiind de 112 000 mp.

Noul sediu al Bibliotecii Naționale a României a fost gândit astfel încât să satisfacă funcțiile de bibliotecă națională, dar și funcții culturale și de petrecere a timpului liber. Primele niveluri, începând cu parterul, sunt rezervate publicului, în general, iar cele superioare - depozitelor, colecțiilor speciale, laboratorului de restaurare, depozitului legal. S-au avut astfel în vedere atât accesul facil al publicului în spațiile bibliotecii, cât și protejarea sub toate aspectele a patrimoniului documentar deținut.

Un nou început. Strategii și perspective

Mutarea într-un nou sediu reprezintă cel mai important capitol din istoria Bibliotecii Naționale a României. Proces complex, îndelung așteptat și riguros pregătit, mutarea bibliotecii într-un spațiu adecvat a însemnat, de fapt, reunirea pentru prima dată într-un mod coerent și unitar a colecțiilor și activităților sale specifice. De la reînființare, în 1955, biblioteca a ocupat numeroase spații în București și în țară atât pentru depozitarea publicațiilor, cât și pentru desfășurarea unor activități. Renunțarea la unele depozite, ocuparea temporară, pe perioade scurte, a unor spații au făcut ca multe publicații să rămână împachetate, fără șansa de a intra în circuitul de prelucrare, în așteptarea unui spațiu corespunzător de conservare și prezervare. În noul sediu al Bibliotecii Naționale s-au reunit colecții și activități care fuseseră găzduite în șapte sedii. În vederea mutării în noul sediu au fost elaborate o strategie, precum și programe și planuri de activitate care au avut în vedere identificarea clară a operațiunilor necesare, ordinea acestora în funcție de topografia spațiilor din noul sediu, graficul de timp alocat fiecărei operații, estimarea resurselor materiale, financiare și umane necesare, reorganizarea colecțiilor și activităților în noile spații.

În definirea strategiei de mutare s-au avut în vedere și o serie de probleme ale colecțiilor, nerezolvate de ani de zile din lipsa spațiului și a

resurselor umane. Mutarea și reunirea tuturor activităților într-o singură clădire este privită ca o etapă într-o strategie mai amplă de dezvoltare instituțională. Publicațiile provenite din depozite pasive, neprelucrate și nepuse în circulație (cunoscute sub numele de colecții destructurate), se integrează în noul spațiu în depozite unitare, organizate după reguli biblioteconomice specifice. De asemenea, sunt avute în vedere, printre altele: transferul în format digital, salvarea cu prioritate și repunerea în circuitul informațional științific a lucrărilor ce fac obiectul patrimoniului cultural național, a edițiilor rare, bibliofile, completarea retrospectivă a tuturor colecțiilor BNR, în special cu documente de tipul „Românica,” constituirea unui fond pentru completări retrospective, schimb, împrumut interbibliotecar, Rezerva Națională de Publicații, precum și dezvoltarea unor activități specifice punerii în valoare a patrimoniului cultural național.

Strategia de dezvoltare a instituției pe termen mediu a ținut cont de schimbările previzibile ale mediului intern și extern, de regândirea fluxurilor informaționale și documentare, elaborarea unor produse și servicii adecvate exigențelor utilizatorilor, managementul colecțiilor privite ca o singură entitate, funcționalitatea într-un sistem perfect adaptat mediului intern și extern, concretizarea direcțiilor strategice enunțate, implementarea unor programe și proiecte la nivel național și internațional.

Spațiile destinate funcțiunii de bibliotecă națională, precum și de bibliotecă publică sunt riguros gândite, controlate și structurate. Facilitățile noilor spații vor crea: flexibilitate, adaptabilitate, extindere, accesibilitate, stabilitate și control ambiental, asigurarea securității, eficiență și eficacitate, confort, varietate.

Bilanțul unui an de activitate în noul sediu demonstrează legătura intrinsecă dintre spațiu și eficiența desfășurării unei activități. Spațiul adecvat contribuie în mare măsură la definirea, redefinirea identității instituționale a bibliotecii și la stabilirea unor relații specifice cu publicul utilizator. S-a conturat deja un public al sălilor de lectură, un public al spațiilor libere și multifuncționale de informare și documentare, un public al activităților culturale.

Activitățile culturale desfășurate în spațiul bibliotecii s-au diversificat considerabil atât ca tipologie, cât și din punct de vedere al parteneriatelor și colaborărilor pe care le presupun și au o vizibilitate din ce în ce mai mare în plan social și în media. De asemenea, instituția are numeroase colaborări în desfășurarea unor activități științifice și profesionale și a găzduit chiar manifestări internaționale de profil.¹

Concluzii

Șansa unui nou început obligă Biblioteca Națională a României să își depășească performanțele obținute până în prezent, să devină mult mai implicată în tot ceea ce înseamnă patrimoniu cultural tipărit - constituirea, prezervarea și valorificarea acestuia - și să joace un rol activ în promovarea moștenirii culturale românești la nivel național și internațional.

Bibliografie generală

❖ Gheorghe-Iosif Bercan, *Biblioteca Națională a României. Scurt istoric*, în *Revista Bibliotecii Naționale*, nr. 1, 1996, p. 5-13.

❖ *Biblioteca Națională a României. Raport de activitate (2011, 2012)* <http://www.bibnat.ro/Raport-de-activitate-anual-s5-ro.htm> (Accesat 16 noiembrie 2013)

❖ Gheorghe Bondoc, *Prolegomene la o viitoare istorie*, în *Revista Bibliotecii Naționale*, nr. 1, 1997, p. 3-10.

❖ Letiția Constantin, *Biblioteca Națională a României. Anul UNU* [prezentare Power Point], 2013 [nepublicată]

❖ Elena Tîrziman, *O casă nouă pentru Biblioteca Națională a României*, în *Buletinul Fundației Urechia*, nr. 12, 2011, p. 10-15.

¹ În perioada 21-25 octombrie 2013, Biblioteca Națională a României a găzduit cea de-a 38-a Conferință Anuală a Centrelor ISSN (International Standard Serial Number), la care au participat reprezentanți din peste 46 de țări.